

*Я. В. Котляревський,
д. е. н., директор інституту післядипломної освіти,
ДННУ «Академія фінансового управління»
О. В. Халіна,
асистент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Українська академія друкарства*

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

*Y. V. Kotliarevsky,
Doctor of Sciences in Economics,
head of the Institute of Postgraduate Education of Academy of Financial Management
O. V. Khalina,
Assistant Department of financial and economic security,
accounting and auditing Ukrainian Academy of Printing*

FORMATION OF ORGANIZATIONAL SUPPORT FOR FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT OF ENTERPRISE

В статті, шляхом узагальнення наукового доробку вітчизняних та закордонних науковців та виділення ряду ключових підходів до його трактування, досліджено сутність поняття «фінансова безпека підприємства», що стало основою для обґрунтування власного визначення цієї ключової складової в структурі економічної безпеки підприємства. Охарактеризовано складові механізми забезпечення фінансової безпеки вітчизняного підприємства як суб'єкти та об'єкти процесу гарантування безпеки. З'ясовано, що метою організаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є підтримка його стійкого фінансового стану та забезпечення умов для стабільного функціонування і розвитку підприємства, згідно визначених цілей. Доведено пріоритетність формування організаційного забезпечення управління фінансовою безпекою, визначеного його зміст, структуру та ключові параметри. Обґрунтовано доцільність розгляду організаційного забезпечення у двох аспектах - динамічному та структурному.

In an article by summarizing the scientific achievements of domestic and foreign scientists and allocation of a number of key approaches to its interpretation, the essence term "financial security of enterprise" as the basis to justify its own definition of this key component in the structure of economic security. The characteristics given for elements of the financial security mechanism of domestic enterprises as subjects and objects of security process ensuring. It is shown that the purpose of organizational support for financial security management of enterprise is to maintain its stable financial condition and to ensure the sustainable operation and development of the entity, according to defined objectives. Proved the prioritization of organizational support for financial security management formation as well as determined its content, structure and key parameters. Exposed substantiation of the necessity of organizational support consideration in two aspects - dynamic and structural.

Ключові слова: *фінансова безпека підприємства, організаційне забезпечення, об'єкти та суб'єкти безпеки, система.*

Keywords: *financial security of enterprise, organizational support, objects and subjects of the security system.*

Постановка проблеми. Стан підприємства як соціально-економічної системи та його взаємодія із зовнішнім середовищем в найбільшій мірі відображається, перше за все, в фінансовій сфері, а відтак актуальним є пошук та реалізація ефективних рішень для управління фінансовою безпекою, які повинні забезпечити гнучкість та адаптацію до умов, які змінюються, та, водночас, уможливити досягнення фінансових інтересів.

Наявність значної кількості загроз для стійкого та ефективного функціонування фінансової системи підприємства вимагає удосконалення існуючих та розроблення нових механізмів гарантування його фінансової безпеки, які б сприяли завчасному розпізнаванню зростання рівня небезпеки та прийняттю адекватних рішень як важливої умови забезпечення необхідного для розвитку рівня економічної безпеки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні основи управління фінансовою безпекою підприємства відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як О. Ареф'єва, І. Бланк, О. Барановські, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний, М. Кизим, Т. Клебанов, Г. Козаченко, Л. Костирко, О. Ляшенко, Є. Олейников, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко, А. Шеремет, В. Шликов тощо. Результатами наукових пошуків стало визначення суті поняття фінансової безпеки, розроблення критеріїв та показників оцінка її рівня, визначення окремих елементів гарантування та управління нею як ключовою складовою економічної безпеки підприємства. Однак, низка питань, пов'язаних із удосконаленням системи управління фінансовою безпекою, ще залишаються недостатньо вивченими і потребують уваги.

Метою статті є полягати в узагальненні наукового доробку щодо суті поняття «фінансова безпека» та дослідження змісту та процесу формування організаційного забезпечення як важливої складової процесу гарантування необхідного для функціонування та розвитку рівня фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснене теоретичне дослідження дозволило виявити, що в науковій літературі існують визначення категорії «фінансова безпека підприємства», які певним чином різняться між собою за суттю, ключовими пріоритетами та завданнями. Проведене групування дозволило виділити наявність кількох визначальних підходів до трактування зазначеного поняття, коротка характеристика яких представлена нижче.

У відповідності до першого підходу, який присутній в наукових працях Т. Вечканова, Т. Кузенко та М. Мікуліної фінансова безпека безпосередньо пов'язується із ефективністю використання корпоративних ресурсів. Так, для прикладу, Т. Кузенко дає визначення досліджуваного поняття як стану найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського становища і перспектив її технологічного та фінансового розвитку [3].

Другий підхід, представниками якого можна вважати І. Бланка, К. Горячеву, С. Ілляшенка та В. Шелесту, визначає пріоритетним для фінансової безпеки забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Характерним є визначення дане І. Бланком, у відповідності до якого фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому і перспективному періоді [2].

Третій підхід об'єднав в собі точки зору А. Загороднього, Д. Кіма, Р. Папехіна та Н. Реверчук, які вбачають в фінансовій безпеці, перш за все, захист підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Для прикладу, Н. Реверчук трактує фінансову безпеку як засіб захисту від можливих фінансових витрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [5].

Підводячи проміжні підсумки, можна стверджувати, що кожен із виділених підходів характеризує важливі аспекти реалізації фінансової безпеки на мікрорівні, а в сукупності вони всесторонньо відображають пріоритети та ключові завдання цієї складової економічної безпеки в сучасних умовах господарювання.

Узагальнюючи вище представлені точки зору нами сформовано власне визначення фінансової безпеки підприємства як здатності його фінансової системи стабільно функціонувати, забезпечувати збалансований рух грошових коштів в процесі їх формування і розподілу, що є передумовою фінансової стійкості і розвитку підприємства, а також наявності дієвих механізмів протидії потенційним і реальним дестабілізуючим факторам, в основі яких покладено принцип застосування превентивних захисних заходів і максимального інформаційного та організаційного забезпечення.

Забезпечення фінансової безпеки як правило носить системний характер і перше, що необхідно виділити в цій системі це — суб'єкт, об'єкт і взаємозв'язок між ними.

Об'єктом фінансової безпеки підприємства є його фінансова діяльність, тобто всі фінансові відносини, які виникають в результаті руху грошових коштів, пов'язаних з функціонуванням грошових фондів

підприємства та грошових потоків в процесі взаєморозрахунків з фінансово-кредитною системою та контрагентами.

Суб'єктами фінансової безпеки підприємства є всі фізичні і юридичні особи, що своєю прямою або непрямою дією можуть впливати на ступінь фінансової стійкості підприємства. Дані суб'єкти можна умовно поділити на внутрішні і зовнішні, які в свою чергу поділяються на суб'єкти прямого та непрямого впливу, у відповідності до ступеня залучення до процесу функціонування фінансової системи підприємства і забезпечення її безпеки.

Поняття взаємозв'язку між об'єктами і суб'єктами в системі фінансової безпеки, розглядається як забезпечення безперервного процесу взаємодії всіх елементів системи, основними вимогами до якого є злагодженість і ефективність.

Ефективність функціонування системи фінансової безпеки підприємства (СФБП) напряму залежить від механізмів її забезпечення. Механізм забезпечення фінансової безпеки – це певний набір інструментів таких як – методи, засоби, ресурси, нормативно-правова база та управлінських хист, які взаємодіючи між собою покликані досягати поставлених цілей на шляху до вирішення питання забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. Серед яких: прибуток, джерела і об'єми фінансових ресурсів, структура капіталу, структура грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій і т.д. [7]. Необхідно підкреслити, що ефективність функціонування такого механізму в найбільшій мірі визначається рівнем організаційного забезпечення, що виконує роль певного зв'язуючого фактору між усіма суб'єктами та об'єктами безпеки.

Саме організаційне забезпечення, яке покликане сприяти чіткості контролю за рівнем безпеки через формування необхідної внутрішньої документації, обов'язків працівників фінансової сфери стосовно гарантування безпеки, здатне забезпечити ефективне регламентування системи фінансової безпеки.

Перш за все зазначимо, що вивчення теоретичних підходів до визначення терміну «організаційне забезпечення» дає можливість виокремити кілька трактувань:

- сукупність заходів, що проводяться суб'єктом управління, які організовано відповідно до чинного законодавства щодо реалізації об'єктом управління прийнятого управлінського рішення в умовах конкретної оперативної ситуації, що склалася [4];

- структура управління на конкретному підприємстві, а також у межах цієї структури — функції та задачі відповідних служб та відомств [6];

- положення, інструкції, накази, кваліфікаційні вимоги та інші документи, що регламентують організаційну структуру роботи системи, їх взаємодію з комплексом засобів системи [1];

Узагальнюючи вищеподані трактування та враховуючи суть поняття фінансової безпеки підприємства, на нашу думку, організаційне забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства можна визначити як комплекс внутрішніх положень і правил, які регламентують створення умов для гарантування потрібного для існування та розвитку рівня безпеки за рахунок забезпечення системи фінансової безпеки необхідними ресурсами, організації взаємозв'язків між окремими елементами системи та суб'єктами зовнішнього середовища, адаптації системи до зміни умов функціонування та удосконалення для забезпечення її стійкості та життєздатності.

Метою організаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є підтримка його стійкого фінансового стану та забезпечення умов для стабільного функціонування і розвитку підприємства, згідно визначених цілей.

Основними складовими організаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є:

- організація ресурсного забезпечення, яке включає в себе фінансові, кадрові, інформаційні та матеріально-технічні ресурси;

- організація внутрішньої служби безпеки (у т.ч. шляхом перерозподілу відповідних функцій служб внутрішнього фінансового контролю та аудиту на підприємствах державної форми власності або корпоративізованих за участі держави);

- розроблення та удосконалення методичного забезпечення;

- розроблення та удосконалення документації, що регламентує правові аспекти дії суб'єктів безпеки;

- організація взаємовідносин із зовнішніми суб'єктами безпеки.

Організаційне забезпечення можливо розглядати в двох аспектах – динамічному та структурному, що дозволяє більш детально підійти до вивчення всіх його складових (див. рис.).

Динамічний (процесний) аспект організаційного забезпечення полягає в організуванні, координації та контролі всіх процесів, що протікають в системі фінансової безпеки підприємства, в найбільшій мірі це стосується фінансових операцій.

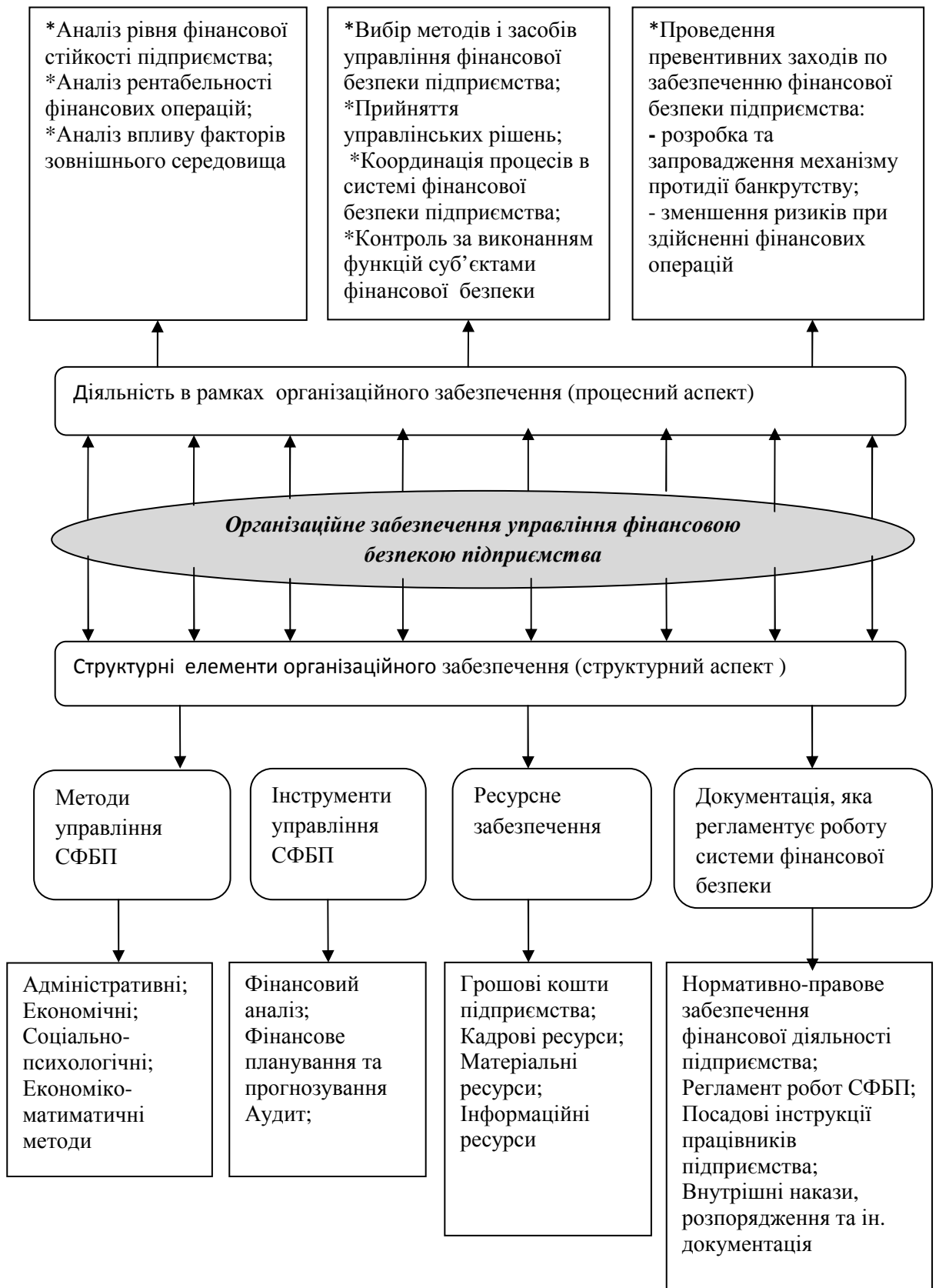

Рис. Структура організаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства

Структурний аспект полягає в організації всіх елементів в одну структуру і передбачає структуру методів, засобів, інструментів і технологій в процесі здійснення діяльності по забезпеченню фінансової безпеки підприємства, а також сукупність нормативно-правової документації, яка регламентує діяльність СФБП згідно чинного законодавства та у відповідності до поставлених цілей підприємства.

Слід зазначити, що обидва аспекти розглядаються окремо лише умовно, оскільки їхня взаємозалежність витікає з самого змісту будь-якої діяльності в тому числі фінансової, в основі якої лежить обов'язкова наявність засобів, методів та інструментів.

Умове виокремлення структурного аспекту організаційного забезпечення дає можливість більш детально дослідити існуючі методи та інструменти управління фінансовою безпекою, з метою визначення найбільш доцільних та необхідних для роботи системи фінансової безпеки.

Виконання вимог, які ставить управлінський апарат перед системою фінансової безпеки, і які полягають у здатності фінансової системи адаптуватися до змінених умов функціонування підприємства (зміна напрямку, об'єму і структури фінансування); дотриманні рівня граничних значень основних показників фінансової стійкості підприємства; оптимальному поєднанні між операціями, вигідними з точки зору прибутковості та з точки зору мінімізації ризику, передбачає використання в процесі діяльності СФБП цілого ряду необхідних документів.

Перелік документального супроводу залежить від виду фінансової операції та умов її здійснення, але в будь-якому випадку, в процесі її проведення, окрім обов'язкових первинних фінансових документів, працівники підприємства повинні керуватися в своїй діяльності, прийнятими і затвердженими внутрішніми положеннями і правилами, що визначають рамки їх повноважень та відповідальності, а також діючою нормативно-правовою базою. В даному контексті слід зазначити, що обов'язковим повинно бути використання у повсякденному здійсненні фінансової діяльності підприємства внутрішньої документації, в якій відображаються індикатори рівня фінансової безпеки підприємства, що дає можливість зменшити ризики в процесі здійснення фінансових операцій та створити передумови для стабільного функціонування фінансової системи підприємства.

В процесі структуризації, тобто визначення необхідних складових елементів організаційного забезпечення, вибір методів та інструментів для управління фінансовою безпекою підприємства визначає і перелік необхідного документального супроводу, а також системи зв'язків між елементами СФБП.

Організаційне забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства – це система субординаційних, координаційних та взаємозалежних зв'язків всередині підприємства та за його межами, а також сукупність організаційних методів аналізу, контролю, звітності, проектування та правових норм, втілених у внутрішні нормативні документи, за допомогою яких підприємство здатне захиститися від негативного впливу зовнішнього середовища та унеможливити виникнення внутрішніх викликів, загроз та ризиків, тим самим гарантуючи безпечні умови для розвитку.

Висновки. Підводячи підсумки доцільно ще раз підкреслити, що функціонування СФБП, головне завдання якої полягає у гарантуванні стійкого фінансового стану підприємства, як запоруки його стабільного розвитку, пов'язано із науково-організованою взаємодією всіх елементів системи, що є неможливим без організаційного забезпечення, яке, будучи сформованим у відповідності до масштабів та специфіки діяльності певного суб'єкта господарювання, регламентує процес гарантування фінансової безпеки. Відтак, вважаємо, що проблема організаційного забезпечення сьогодні потребує подальшого дослідження, результати якого повинні сприяти підвищенню рівня фінансової безпеки підприємств.

Література.

1. Андреева В. И. Организационное обеспечение работы с кадровой документацией [Электронный ресурс] / В. И. Андреева. — Режим доступа: <http://www.ippnou.ru/print/008122>.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. — 784 с.
3. Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №1(91). — С. 98—103.
4. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний : учеб. пособ. / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро. — М. : Экономика, 2001. — 456 с.
5. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : моногр. / Н. Й. Реверчук. — Львів: ЛБІНБУ, 2004. — 175 с.
6. Тенденції застосування інформаційних технологій. Процеси інформатизації. Структура забезпечення інформаційної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-7583-7.html>
7. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : моногр. / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. — Львів : Укр.акад.друкарства, 2012. — 288 с.

References.

1. Andreeva V. (2012), “Organizational support work with HR documents” at: <http://www.ippnou.ru/print/008122>.
2. Blank I. A. (2004), *Upravlenie finansovoj bezopasnost'ju predpriyatija* [Financial management of the enterprise security], Nika-Centr, Jel'ga, Kyiv, Ukraine.
3. Kuzenko T. B. (2009), “The economic basis for the formation of the financial component of economic security”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. №1(91), pp. 98—103.

4. Mazur I. I. and Shapiro V. D. (2001), Restrukturizacija predprijatij i kompanij [The restructuring of enterprises and companies], Jekonomika, Moskva, Rossijskaja Federacija
5. Reverchuk N. J. (2004), Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnyts'kykh struktur [Upravlinnya ekonomichnoyu bezpeka pidpriemnitskih structures], LBINBU, L'viv, Ukraine.
6. Trends in the use of information technology. Processes information. The structure of information systems (2015) at: <http://ua.textreferat.com/referat-7583-7.html>
7. Shtanhret, A. M. Kotliarevs'kyj, Ya. V. Karaim, M. M. (2012), Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovakh antykryzovoho upravlinnia: kontseptual'ne vyznachennia ta mekhanizm zabezpechennia [The economic security of the enterprise in terms of crisis management: a conceptual definition and mechanism to ensure], Ukr. akad. Drukarstva, L'viv,

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015 р.